

УДК. 340

Є. О. ЗАРУДНИЙ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 1(28), с. 138–140

Визначається правовий статус спеціалізованої вченої ради — як колегії учених, з одного боку, та як основної ланки державної системи атестації наукових кадрів — з другого.

Рух України до європейської спільноти означає, серед іншого, визнання українськими тих цінностей, які фундують європейську цивілізацію.

Чи не найбільшою мірою це стосується права — найяскравішого європейського цивілізаційного винаходу. На жаль, в українській суспільній свідомості досі панує російсько-радянське уявлення про право як про інститут, трансцендентний відносно громадянина.

Іманентний характер правовідносин у суспільстві проявляється, зокрема, у розширенні сфери застосування права. Те, що раніше вирішувалося звичаєм (у парткомі, наприклад), все частіше стає предметом судового позову.

Нещодавно, після запровадження в Україні адміністративного судочинства, предметом адміністративного позову стали рішення, дії та бездіяльність Вищої атестаційної комісії України.

Статус цього центрального органу виконавчої влади визначається Положенням про Вищу атестаційну комісію України, затвердженим Указом Президента України. Останнім пунктом цього Положення встановлено, що “ВАК України є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в установах банків, печат-

ку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням” [1]. Тож цілком очевидно, що ВАК має, відповідно до ст. 48 Кодексу адміністративного судочинства, адміністративну процесуальну правосуб’єктність і відтак може, і надалі все частіше стає стороною в адміністративному процесі*.

Характерною особливістю української системи державної атестації науково-педагогічних і наукових кадрів є її двоступеневість. ВАК видає дипломи кандидата (доктора) наук на підставі рішень спеціалізованих вчених рад та атестаційного висновку президії ВАК. Рішення про присудження вченого ступеня приймається спецрадою за результатами прилюдного захисту дисертацій.

Статус спецради визначено Положенням про спеціалізовані вчені ради, затвердженим наказом ВАК України. Проте, цей нормативний документ жодним чином не визначає правовий статус спецради, що може стати на заваді судовому захисту здобувачем його права на захист дисертації, яке

* Єдиний реєстр судових рішень України сповіщає про шість рішень адміністративних судів різних інстанцій, прийнятих з 2006 р., де стороною судового процесу виступила Вища атестаційна комісія України.

встановлено ст. 5 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”.

Вища атестаційна комісія встановлює своїм наказом, що “спеціалізовані вчені ради — основна ланка в системі атестації наукових кадрів вищої кваліфікації — створюються та діють під керівництвом ВАК України” (п. 1.1. Положення про спецради, [2]). Остання, відповідно до Положення про ВАК, реалізовує **державну** політику у галузі атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Тому очевидним є те, що вищезазначена “система атестації наукових кадрів” є **системою державною**. А відтак спецраду слід розглядати як суб’єкт владних повноважень у сенсі п. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України. Зазначена стаття встановлює завданням адміністративного судочинства захист прав осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб’єктів при здійсненні ними владних функцій (у тому числі делегованих) на основі законодавства [3].

Тим не менш, ВАК заперечує адміністративну правосуб’єктність спецради. “Незважаючи на те що спецради утворюються за рішенням ВАК при вищих навчальних закладах тощо, вони не є структурними підрозділами чи представництвами чи філіями ані ВАК, ані установ... Спецрада не є особою за законодавством України, а відтак не наділена адміністративною процесуальною правосуб’єктністю, оскільки ст. 48 КАСУ визнає лише фізичних та юридичних осіб носіями адміністративних прав та обов’язків, передбачає можливість набуття та здійснення адміністративних процесуальних прав та обов’язків лише фізичними та юридичними особами. Тому спецрада не може бути учасником адміністративного процесу (як і будь-якого іншого судового процесу), у тому числі не може доручити ведення справи представникові. Спецрада є групою фізичних осіб, перелік яких затверджується ВАК України”*.

Ст. 48 КАСУ визнає здатність мати процесуальні права та обов’язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна правоздатність) не лише за фізичними та юридичними особами, а й за органами державної влади та іншими державними органами.

Аналіз співвідношення понять “орган державної влади” та “державний орган” здійснив В. Шаповал. Вказуючи на дещо штучне, суто пострадянське їх розведення, автор пише: “Поняття державного органу можна сприймати якомога

ширше, ніж поняття органу державної влади. Якщо статус державного органу може бути визначений підзаконними актами, зазвичай прийнятими на основі так званих статусних законів, то статус органу державної влади визначається виключно Конституцією і (або) законами України” [4]. Отже, ВАК та створена нею спецрада співвідносяться як орган державної влади та державний орган, що діє на підставі делегованих повноважень.

В. Шаповал наводить узагальнене визначення державного органу, якого (визначення) загалом дотримуються вітчизняні автори: “Виокремленість органу як відносно самостійної частини державного механізму (апарату) і його наділення державно-владними повноваженнями з метою безпосередньої участі в реалізації функцій держави. Тим самим державний орган — це виокремлена і відносно самостійна частина (елемент) механізму держави, яка наділена юридично встановленими владними повноваженнями для здійснення визначених завдань, що безпосередньо пов’язані з реалізацією тієї чи іншої функції держави” (там само). Як бачимо, цим визначенням повністю покривається поле діяльності спеціалізованої вченої ради — основної ланки державної системи атестації, — окреслене Положенням про спецради, тобто, відповідним підзаконним актом.

Наявність у державного органу статусу юридичної особи жодним чином не є необхідною умовою для реалізації ним владних повноважень. А відтак не є перешкодою для набуття адміністративної правосуб’єктності. Як справедливо зазначає С. Іванов, “наявність у певної організації статусу юридичної особи вказує на її самостійність лише в майновому обороті, але не обов’язково визначає її відповідну автономію в інших (публічно-правових) відносинах. Так, коло державних органів, що володіють адміністративною правосуб’єктністю, ширше, ніж коло державних органів, здатних бути самостійними суб’єктами цивільних відносин, тобто юридичними особами. Тут діє таке правило: кожен державний орган, що є юридичною особою, одночасно має й адміністративну правоздатність, але не кожен державний орган — суб’єкт адміністративного права — юридична особа” [5].

Таким чином, спеціалізована вчена рада, яка діє на підставі Положення про спецради, затверджена наказом Вищої атестаційної комісії України, є державним органом із всіма наслідками, що випливають з цього статусу. Зокрема, того, що стосується здатності мати адміністративну правосуб’єктність.

* З пояснень ВАК України у судовому засіданні.

Цей висновок підтверджується і судовою практикою*. Так, Харківським окружним адміністративним судом 15 лютого 2010 р. встановлено: “Спецрада є основною ланкою в системі атестації наукових кадрів вищої кваліфікації, якій центральним органом виконавчої влади, підвідомчим Кабінету Міністрів України – ВАК України, делеговані повноваження щодо здійснення управлінських функцій. Таким чином, суд не приймає до уваги посилення відповідача на відсутність у нього адміністративної процесуальної правосуб’єктності і розглядає спецраду в даній справі як суб’єкт владних повноважень, оскільки вирішуючи питання про допущення чи недопущення до захисту дисертаційної роботи, він фактично здійснює щодо особи, яка представила дисертаційну роботу, владні (управлінські) функції, а її рішення, у якій формі воно б не складалося, носить управлінський, зобов’язуючий характер” [6].

Література

1. Положення про Вищу атестаційну комісію України. — http://www.vak.org.ua/docs//maininfo/law_acts/vak_statute.doc
2. Положення про спеціалізовані вчені ради. — http://www.vak.org.ua/docs//spec_boards/spec_board_statute.doc
3. Кодекс адміністративного судочинства України. Аналіз судової практики / За ред. О. М. Пасенюка. — К.: Істина, 2010. — 360 с.
4. Шаповал В. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти. — <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=12&d=39>.
5. Іванов С. О. До питання поділу юридичних осіб на юридичні особи приватного та публічного права. Університетські наукові записки. — 2005. — № 3 100–106. — С. 106. — www.univer.km.ua
6. Єдиний реєстр судових рішень України. — www.reyestr.court.gov.ua/Review/9227423

На підставі аналізу норм законодавства та судової практики показано, що спеціалізована вчена рада є суб’єктом владних повноважень у сенсі Кодексу адміністративного судочинства України. Разом з тим, такий статус колегії вчених може призводити, як показано, до правових колізій, які неможливо розв’язати.

На основаних анализах норм законодательства и судебной практики показано, что специализированный ученый совет является субъектом властных полномочий в смысле Кодекса административного судопроизводства Украины. Вместе с тем, такой статус коллегии ученых может привести, как показано, к неразрешимым правовым коллизиям.

On the basis of analysis of norms of legislation and judiciary practice it is shown that a specialised academic council is the subject of imperious powers in sense of the Code of administrative legal proceedings of Ukraine. At the same time, such status of board of scientists can result, as shown, in insoluble legal collisions.

Надійшла 12 лютого 2011 р.

* Поки що невеликою. Перша постанова в адміністративній справі за позовом до спеціалізованої вченої ради була прийнята Харківським окружним адміністративним судом 20 жовтня 2009 р.